

Talousvaliokunta

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotusluonnoksesta komission asetukseksi tiettyjen tukimuotojen toteamisesta sisämarkkinoille soveltuviksi perussopimuksen 107 ja 108 artiklan mukaisesti annetun asetuksen (EU) N:o 651/2014 muuttamisesta (valtiontukien yleisen ryhmäpoikkeusasetuksen muuttaminen)

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotusluonnoksesta komission asetukseksi tiettyjen tukimuotojen toteamisesta sisämarkkinoille soveltuviksi perussopimuksen 107 ja 108 artiklan mukaisesti annetun asetuksen (EU) N:o 651/2014 muuttamisesta (valtiontukien yleisen ryhmäpoikkeusasetuksen muuttaminen) (U 71/2021 vp): Asia on saapunut talousvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava suurelle valiokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- johtava asiantuntija Samuli Miettinen, työ- ja elinkeinoministeriö
- johtava asiantuntija Peter Karlsson, Kilpailu- ja kuluttajavirasto
- kehityspäällikkö Matti Hiltunen, Innovaatiorahoituskeskus Business Finland
- toimitusjohtaja Herkko Plit, P2X Solutions
- toimialapäällikkö Hannes Tuohiniitty, Bioenergia ry
- asiantuntija Santeri Suominen, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- ekonomisti Petri Malinen, Suomen Yrittäjät ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Energiateollisuus ry
- Suomen Biokierto ja Biokaasu ry

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:

- Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ

Ehdotus

Ehdotetulla ryhmäpoikkeusasetusta koskevalla muutoksella mukautettaisiin yleistä ryhmäpoikkeusasetusta kohdennetusti siten, että se täydentää samanaikaisesti tarkistettavina olevia valtiontukisuuntaviivoja (aluetukia, riskirahoitustukia, tutkimus-, kehitys- ja innovointitukia ja ilmasto- ympäristö- ja energiatukia koskevat suuntaviivat; ks. E 116/2020 vp, E 65/2021 vp, E 88/2021 vp sekä E 89/2021 vp). Komissio pyrkii varmistamaan, että säännöt vastaavat markkinoiden ja teknologian kehitystä ja komission uusia painopisteitä, erityisesti Euroopan vihreän kehityksen ohjelmaa ja teollisuus- ja digitaalistrategioita. Muutoksella yksinkertaistetaan ja selkeytetään näitä sääntöjä, parannetaan oikeusvarmuutta ja helpotetaan vihreää ja digitaalista siirtymää edistävien tukitoimenpiteiden toteuttamista jäsenvaltioissa pitäen kilpailun vääristymät kuitenkin mahdollisimman vähäisinä.

Asetuksen yleiset muutosehdotukset

Ehdotuksen keskeisin yleinen muutos koskee ryhmäpoikkeusasetuksen nojalla myönnettyjen tukien ns. avoimuusvelvoitetta. Yksittäisistä tukitoimenpiteistä on nykyisen 9 artiklan 1 c kohdan mukaan julkaistava yksityiskohtaisempia tietoja internetissä mikäli tuen määrä ylittää 500 000 euroa, tai maatalouden alkutuotannon alalla toimivien muiden kuin 2 a jakson soveltamisalaan kuuluvien tuensaajien osalta tiedot jokaisen yli 60 000 euron suuruisen yksittäisen tuen myöntämisestä tällaiseen tuotantoon ja kalastus- ja vesiviljelyalalla toimivien muiden kuin 2 a jakson soveltamisalaan kuuluvien tuensaajien osalta tiedot jokaisen yli 30 000 euron suuruisen yksittäisen tuen myöntämisestä. Komissio ehdottaa yleistä 500 000 euron rajaa laskettavaksi 100 000 euroon. Lisäksi komissio esittää lukuisia tarkennuksia tai selvennyksiä niihin 2 artiklan määritelmiin, jotka liittyvät samanaikaisesti tarkistettavien suuntaviivojen alaa vastaaviin yleisen ryhmäpoikkeusasetuksen kohtiin. Seuraavassa on yksityiskohtaisemmin kuvattu ryhmäpoikkeusasetuksen keskeisimpiä muutosesityksiä eri tukimuotojen osalta.

Aluetukia sekä pk-yritysten tukia koskevat ehdotukset

Komissio ehdottaa yleisen ryhmäpoikkeusasetuksen aluetukea koskevan jakson yhdenmukaistamista vuodesta 2022 alkaen sovellettavien alueellisia valtiontukia koskevien suuntaviivojen kanssa (ks. E 116/2020 vp). Lisäksi tarkennetaan, että poistokustannukset, jotka johtuvat tiettyjen omaisuuserien käytöstä t&k&i-hankkeen aikana jäävät aluetukeen oikeutettujen kustannusten ulkopuolelle, koska ne eivät ole aluetuen yhteydessä tarkoitettuja investointikustannuksia.

Pienille ja keskisuurille yrityksille (pk-yrityksille) myönnettävää tukea koskevaan jaksoon ehdotetaan muutoksia, jotta alkuinvestoinnin määritelmä on sama kuin aluetukien tapauksessa. Tarkoituksena on yhdenmukaistaa pk-yrityksiä ja aluetukia koskevien osioiden tukikelpoiset kustannukset.

Komissio ehdottaa, että ryhmäpoikkeusasetuksen aluetukiartiklojen soveltamisalaa laajennetaan laivanrakennusalalle ja synteettisiin kuituihin, mutta jätetään ruskohiili ja laajakaista- ja tutkimusinfrastruktuuri pois aluetuen soveltamisalasta. Lisäksi liikenne- ja energia-alan määritelmiä sel-

Valiokunnan lausunto TaVL 9/2022 vp

vennetään. Toimintatuki väestökadon ehkäisemiseksi tai vähentämiseksi laajennetaan nykyisistä erittäin harvaan asutuista alueista kattamaan myös harvaan asuttuja alueita suuntaviivojen uudistuksen mukaisesti. Aluetuen ilmoituskynnsyarvoja mukautetaan.

Uusissa säännöissä mahdollistetaan korkeammat kynnsarvot pk-yrityksille, jotka toteuttavat alle 50 miljoonan euron hankkeita, jotta niille ei aiheutuisi haittaa mukautettuun tukimäärään perustuvasta lähestymistavasta, joka on perusteltu suurempien hankkeiden kohdalla. Tukikelpoisista kustannuksista rajattaisiin rakennusten, maa-alueiden ja laitteiden kustannukset, mikäli niitä tuetaan yleisen ryhmäpoikkeusasetuksen t&k&i -hanketukea koskevien sääntöjen nojalla. Pieniä ja keskiuuria yrityksiä koskevan osion ilmaisutapaa yhdenmukaistetaan aluetuen pk-yrityksiä koskevan ilmaisutavan kanssa.

Riskirahoitustuki

Vuonna 2014 käyttöön otettuihin riskirahoitusta koskeviin suuntaviivoihin ehdotettiin pääosin teknisiä tarkennuksia vuonna 2021 (E 88/2021 vp). Sääntöjen tarkistuksessa huomioidaan Euroopan vihreän kehityksen ohjelma ja teollisuusstrategia ottamalla esimerkiksi käyttöön ympäristötukea koskeva ”bonus” ja mahdollistamalla teollis- ja tekijänoikeuksien siirron muodossa annettava tuki innovatiivisille startup-yrityksille. Riskirahoitusuuntaviivojen uudistamista koskeva julkinen kuuleminen päättyi 16.7.2021. Ryhmäpoikkeusasetuksen riskirahoitustukiin ehdotettavat muutokset heijastavat suuntaviivojen muutosehdotuksia. Yleisen ryhmäpoikkeusasetuksen pk-yritysten rahoituksen saantia koskevaa jaksoa koskevat ehdotukset ja siihen liittyvät yleisen ryhmäpoikkeusasetuksen I luvussa olevia määritelmiä koskevat muutosehdotukset ovat suuntaviivojen tarkistusehdotusten mukaisia. Ehdotetut muutokset perustuvat toimivuustarkastuksessa kerättyyn näyttöön sekä riskirahoitusuuntaviivojen julkisen kuulemisen palautteeseen.

Komissio ehdottaa, että nykyisen 21 artiklan rakenne järjestetään uudelleen jakamalla se kahdeksi artiklaksi: toinen koskee rahoituksen välittäjien kautta myönnettävää riskirahoitustukea ja toinen verokannustimina myönnettävää riskirahoitusta tukikelpoisiin yrityksiin sijoittaville luonnollisille henkilöille. Uuden 21 artiklan rakenne tuo paremmin esiin riskirahoitustuen kolmitasoisesta rakenteesta: sijoittajilta tuensaajille rahoituksen välittäjien kautta. Tukikelpoisuus-kriteerin laskeutapaa muutetaan. Yritykset voivat nyt saada riskirahoitustukea, ”seitsemän vuoden ajan ensimyyntistä markkinoilla.” Määritelmä muutetaan muotoon ”kymmenen vuoden ajan yhtiörekisteriin kirjautumisensa jälkeen ja/tai innovatiivisten yritysten tapauksessa seitsemän vuoden ajan ensimyyntistä markkinoilla”. Yrityksen yhtiörekisteriin kirjautuminen on selkeästi määräytyvä ajankohta, kun taas ensimyyntin määrittelyyn on liittynyt erilaisia tulkintoja. Kun kyseessä ovat tukikelpoiset pk-yritykset, joiden ei tarvitse kirjautua yhtiörekisteriin, kymmenen vuoden tukikelpoisuusaajan voidaan katsoa alkavan joko siitä hetkestä, kun pk-yritys aloittaa taloudellisen toimintansa, tai hetkestä, josta alkaen se on velvollinen maksamaan veroa taloudellisesta toiminnastaan. Jäsenvaltioiden mahdollisuus käyttää edelleen nykyistä kriteeriä ”seitsemän vuoden ajan ensimyyntistä markkinoilla” innovatiivisten yritysten tapauksessa vastaa riskirahoitusuuntaviivoja koskeneessa julkisessa kuulemisessa saatua palautetta siitä, että tällaisilla biotekniikan, terveydenhuollon ja mikroelektroniikan alalla toimivilla yrityksillä investointisyklit saattavat olla yli kymmenen vuoden mittaisia. Innovatiiviset yritykset on jo määritelty yleisessä ryhmäpoikkeusasetuksessa. Innovatiivisten yritysten määritelmään (joka mahdollistaa esimerkiksi käynnistystuen tai edellä mainitun teollis- ja tekijänoikeuksien siirtoon tarkoitettua tuen kaksinkertaistami-

Valiokunnan lausunto TaVL 9/2022 vp

sen) lisättäisiin kuitenkin Euroopan innovaationeuvoston (EIC) varojen tai huippuosaamismerkkin saajat. ”Liiketoiminnan laajentamisen” tilannetta selvennetään siten, että investoinnin on oltava yli 50 prosenttia pk-yrityksen vuotuisesta liikevaihdosta, jotta kyseinen pk-yritys voi saada riskirahoitustukea: 21 artiklassa viitataan nyt ”uuteen taloudelliseen toimintaan” ehdotuksen ”uusien tuote- tai maantieteellisten markkinoiden” sijaan.

Ehdotukseen sisältyy helpotuksia ympäristöystävällisten hankkeiden tukikriteereihin (ns. vihreä bonus). Investoinnin on oltava vain yli 30 prosenttia (eikä 50 prosenttia pk-yrityksen vuotuisesta liikevaihdosta) investointeihin, joilla parannetaan ympäristötehokkuutta luokitusjärjestelmäasetuksen mukaisesti. Komissio ehdottaa selvennettävän, että laskettaessa tuettujen riskirahoitus-sijoitusten enimmäismäärää tuensaajaa kohti on otettava huomioon tuen myöntämishetkellä jäljellä oleva määrä. Tämä mahdollistaa riskirahoitus-sijoituksen takaisinmaksun ja lisäinvestointien vastaanottamisen niin kauan kuin tuensaaja on edelleen tukikelpoinen. Yksityisen osallistumisen vähimmäiskynnysarvoja riskirahoitusinvestoinneissa alennetaan perussopimuksen 107 artiklan 3 kohdan a alakohdan mukaisilla tukialueilla. Tällä mukautuksella otetaan huomioon erot muun kuin pankkirahoituksen saatavuudessa, mukaan lukien jäsenvaltioiden väliset ja sisäiset erot riskirahoituksen saannissa. Yksityinen osallistuminen on kuitenkin edelleen välttämätön edellytys riskirahoitustuelle, koska näin varmistetaan yksityisten lisäinvestointien kokoaminen yhteen, riittävä varovaisuus riskinarvioinnissa ja asianmukainen rahoituskohteen due diligence -arviointi. Määritelmässä selvennettäisiin, että ainoastaan yksityisomistuksessa olevat tahot voidaan ottaa huomioon laskettaessa vaadittua sijoittajien osuutta riskirahoitustoimenpiteissä, ja että julkisia tai puolijulkisia yhteisöjä, kuten kansallisia kehityspankkeja ja -laitoksia tai kansainvälisiä rahoituslaitoksia, ei voida ottaa huomioon tässä yhteydessä.

Esiselvityskustannuksiin myönnettävää tukea koskevan 24 artiklan soveltamisalaa ehdotetaan laajennettavan tukikelpoisten yritysten yksilöimiseksi siten, että se kattaa tukikelpoihin yrityksiin kohdistuvan investointiselvityksen kustannukset, jotta voidaan vastata riskipääomasektorin haasteisiin ja vähentää tällaisiin yrityksiin vaikuttavaa epäsymmetrisen informaation ongelmaa. Käynnistystukea koskevan 22 artiklan soveltamisalaa laajennettaisiin siten, että siihen sisällytetään tuki teollis- ja tekijänoikeuksien siirtona tutkimusorganisaatiolta, jossa teollis- ja tekijänoikeudet on luotu, pienille ja innovatiivisille yrityksille, joiden on tuotava markkinoille uusi tuote tai palvelu.

Tutkimus-, kehitys- ja innovointituki

Komission ehdotus täydentäisi tutkimuksen, kehityksen ja innovoinnin valtiontukipuitteiden (t&k&i -puitteiden) säännöstöä t&k&i -puitteiden muutosehdotuksia mukaillen. Asetuksen 25 artiklan mukaisen t&k -hankkeiden tuen edellytyksiä ehdotetaan yksinkertaistettavan siten, että t&k -hankkeiden välillisten kustannusten laskemiseen voidaan käyttää yksinkertaistettua kustannusmallia. Yleisen ryhmäpoikkeusasetuksen ”innovaatioklustereiksi” voidaan katsoa ”digitaalinnovointikeskittymät”, mukaan lukien Digitaalinen Eurooppa -ohjelman piiriin kuuluvat keskitymät. Teollisen tutkimuksen ja kokeellisen kehittämisen määritelmiin lisättäisiin digitaalitekologiaan ja -ratkaisuihin liittyvät tutkimus- ja kehittämistoimet. Pk-yritysten innovointitoimintaan sisältyisi myös digitaalisten ratkaisujen käyttöönotto (kuten tuki tutkimusinfrastruktuurien, testaus- ja kokeilurakenteiden, innovaatioklustereiden tai yksityisten digitaalialan asiantuntijoiden tarjoamien palvelujen käyttöä varten). Komissio ehdottaa uutta määritelmää ja sisämarkkinoille

Valiokunnan lausunto TaVL 9/2022 vp

soveltuvuutta koskevat kriteerit, joiden avulla voidaan tukea testaus- ja kokeilurakenteita, joita toisinaan kutsutaan myös teknologiainfrastruktuureiksi. Teollisuus käyttää näitä rakenteita pääasiassa tutkimus- ja kehitystoimintaan, kuten uusien teknologioiden kehittämiseen ja testaamiseen ja niillä voidaan myös kannustaa toimijoita kaksoissiirtymää tukeviin t&k&i -investointeihin.

Ilmasto-, ympäristö- ja energiatuki

Yleisen ryhmäpoikkeusasetuksen soveltamisalaan ehdotetaan laajennuksia EU:n vihreän kehityksen ohjelman tavoitteiden mukaisesti. Ennakkoilmoitusvelvollisuudesta vapautettujen toimenpiteiden joukkoa laajennettaisiin ja ilmasto-, energia- ja ympäristönsuojelutoimien ilmoitusvelvollisuusarvoja korotettaisiin joissakin tapauksissa. Ehdotus on näin linjassa ilmasto-, ympäristönsuojelu- ja energiasuuntaviivojen tarkistuksen kanssa, jonka julkinen kuuleminen päättyi 2.8.2021. Ehdotus heijastaa komission päätöskäytäntöä, ja huomioi teknologian ja markkinoiden kehitystä.

Hiilidioksidin talteenotto ja hyödyntäminen: Ehdotuksella laajennetaan jäsenvaltioiden mahdollisuuksia tukea hiilidioksidipäästöjen vähentämiseen tähtääviä investointeja ilman ennakkoilmoitusvelvollisuutta laajentamalla asetuksen soveltamisalaa hiilidioksidin talteenottoon ja hyödyntämiseen tai varastointiin myönnettävän investointitukeen. Lisäksi otetaan käyttöön uusi poikkeusluokka puhtaiden tai päästöttömien ajoneuvojen investointituelle. Ehdotuksella täydennetään myös lataus- ja tankkausinfrastruktuuriin myönnettävää investointitukea koskevia säännöksiä, jotka on äskettäin otettu käyttöön osana vuosien 2021–2027 monivuotiseen rahoituskehikseen liittyvää yleisen ryhmäpoikkeusasetuksen kohdennettua tarkistusta. Tankkausinfrastruktuurien investointituen soveltamisalaa laajennettaisiin sellaisiin tankkausinfrastruktuureihin, joiden kautta jaellaan vähähiilistä vetyä ja kattamalla tuki myös sellaisille lataus- ja tankkausinfrastruktuureille, jotka eivät ole yleisesti saatavilla.

Uusi ”vihreä bonus” *rakennusten energiatehokkuuden* parantamiseen myönnettävälle tuelle tarkoituksena luoda kannustin pitkälle meneville rakennusten peruskorjaushankkeille. Bonusta sovellettaisiin silloin, kun energiatehokkuuden parannukset johtavat primäärienergian kysynnän merkittävään vähenemiseen. Asetuksen soveltamisalaa laajennetaan kattamaan investointituen luontotyyppien ja ekosysteemien kunnostamiseen, biologisen monimuotoisuuden suojeluun ja ennallistamiseen sekä luontopohjaisten ratkaisujen käyttöön ilmastomuutokseen sopeutumiseksi ja sen hillitsemiseksi. Jätteen kierrätykseen ja uudelleenkäyttöön myönnettävää tukea koskevien sääntöjen soveltamisalaa laajennetaan ottamalla niiden piiriin myös investointituki muihin investointeihin, joilla pyritään parantamaan resurssitehokkuutta tai edistämään siirtymistä kiertotalouteen.

Ympäristö- ja energiaverotuksen saralla komissio ehdottaa asetuksen soveltamisalan laajentamista ympäristöverojen tai -maksujen alennusten muodossa myönnettävään tukiiin, joita ei ole yhdenmukaistettu EU-tasolla. Energiaverodirektiivin mukaisesti energiantensiivisille yrityksille myönnettävien veronalennusten muodossa toteutettaviin tukiohjelmiin voitaisiin soveltaa jatkosakin ryhmäpoikkeusta. Komissio ehdottaa uudeksi tuen myöntämisen ehdoksi, että kyseisissä ohjelmissa varmistetaan energiatehokkuuden parantuminen ja investoinnit hankkeisiin, jotka johtavat tuensaajan kasvihuonekaasupäästöjen merkittävään vähentymiseen. Ohjelmiin, jotka eivät

Valiokunnan lausunto TaVL 9/2022 vp

täytä näitä edellytyksiä, ei sovelleta ryhmäpoikkeusta, mutta komissio on esittänyt valmistelun aikana, että ne voitaisiin ilmoittaa arvioitaviksi uusien ilmasto-, ympäristönsuojelu- ja energia-alan valtiontuen suuntaviivojen mukaisesti.

Uusiutuvista ja vähähiilisistä energialähteistä tuotetun energian käytön edistämiseen myönnettyjen tukien poikkeuksia ilmoitusvelvollisuudesta ehdotetaan laajennettavan. Vihreään (uusiutuvaan tai vähähiiliseen) vetyyn tehtävien investointien helpottamiseksi ehdotetaan 36 artiklan muutosta, jolla soveltamisalaa laajennetaan myös tukeen vihreää vetyä käyttäviin laitteisiin, koneisiin ja teollisuustuotantoon tehtäviin investointeihin. Ilmoitusvelvollisuudesta vapautetaan uusiutuvan vedyn edistämiseksi investointituki sekä myös toimintatuki pienille laitoksille. Ilmoituskynnysarvoja nostetaan ottaen huomioon kypsien teknologioiden kustannusten aleneminen ja niiden integroituminen markkinoille. Uusiutuvan energian investointi- ja toimintatukea koskevia poikkeuksia laajennetaan koskemaan varastointihankkeita, jotka liittyvät suoraan uusiin tai olemassa oleviin uusiutuvan energian tuotantolaitoksiin. Näin voidaan komission mukaan ottaa huomioon varastoinnin kasvava rooli uusiutuvan energian integroinnissa sähköjärjestelmään ja päästä linjaan ilmasto-, ympäristönsuojelu- ja energiatuen suuntaviivojen luonnoksen kanssa. Uudelleenlaaditun uusiutuvaa energiaa koskevan direktiivin (RED II, Direktiivi 2018/2001/EU) mukaisesti muutoksiin sisällytetään uusiutuvaa energiaa tuottaville yhteisölähtöisille hankkeille myönnettävää toimintatukea koskevia säännöksiä, joilla tuotantokapasiteetiltaan alle 1 MW:n hankkeet vapautetaan tarjouskilpailuvaatimuksesta.

Uusiutuvan energian investointituissa huomioitaisiin tukea myönnettäessä hankkeen kokonaiskustannukset. Nykyisin ryhmäpoikkeusasetuksessa lähtökohta on, että tuen määrä perustu ylimääräisiin investointikustannuksiin, jotka yritykselle aiheutuvat ympäristönsuojelun tason nostamisesta. Komissio ehdottaa investointitukia koskevan jakson muuttamista myös siten, että tukea voitaisiin myöntää myös tuotantolaitoksille, joiden tuottamiin polttoaineisiin kohdistuu sekoite- tai jakeluvelvoite.

Kaukolämmitys- ja -jäähdytysjärjestelmille ja energiainfrastruktuurille annettavan tuen ilmoitusvelvollisuuden poikkeusta laajennetaan, jotta ehdot olisivat linjassa vihreän kehityksen ohjelman tavoitteiden kanssa, kuten vihreän kehityksen ohjelmaa koskevan tiedonannon liitteenä olevassa Kestävä Eurooppa -investointiohjelmassa. Ehdotuksen mukaan fossiilisiin polttoaineisiin perustuvat kaukolämpöjärjestelmät eivät enää olisi tukikelpoisia. Maakaasusta tuotettavan kaukolämpöön tehtävien investointien sekä jakeluverkkoihin suuntautuvien investointien tai parannusten tuen osalta otetaan käyttöön erityisiä suojatoimia, kuten ilmastotavoitteiden noudattaminen, jotta voidaan estää lukkiutuminen maakaasuun ja taata kilpailu vihreän kehityksen ohjelman tavoitteiden mukaisesti. Komissio ehdottaa poikkeuksen laajentamista uusien energialähteiden infrastruktuuriin, erityisesti vetyinfrastruktuuriin. Lisäksi mahdollistetaan investointituki myös sellaisille hankkeille, jotka eivät nykyisen 2 kohdan mukaisesti sijaitse ennakkoon määritellyillä ”tukialueilla”. Tuki maakaasun energiainfrastruktuuri-investoinneille on myös sovitettava niin, että otetaan huomioon vihreän kehityksen ohjelman tavoitteet ja noudatetaan asianmukaisesti ilmastotavoitteita.

Valiokunnan lausunto TaVL 9/2022 vp

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto pitää ehdotusta pääosin kannatettavana. Ehdotus yksinkertaistaisi ja tehostaisi valtiontukien valvontaa EU:ssa laajentamalla ilmoitusvelvollisuudesta poikkeuksen saaneiden tukitoimenpiteiden joukkoa kohdennetusti. Ehdotus helpottaisi EU:n elpymisvälineen täytäntöönpanoa sekä tukisi EU:n vihreän kehityksen ohjelman ja digitalistrategian tavoitteiden saavuttamista. Ehdotus myös selventäisi ja tarkentaisi useita tulkintavaikeuksia aiheuttaneita määritelmiä ja tukikelpoisuuskriteerejä tavalla, joka on yhdenmukainen alakohtaisten suuntaviivojen tarkistusten kanssa.

Valtioneuvosto katsoo, että teknologianeutraalisuuteen tulee kiinnittää huomiota asian jatkovalmistelussa. Arvioitaessa ympäristövaikutuksia tulisi huomioida koko palvelun tai tuotteen elinkaari. Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että uusiutuvan vedyn lisäksi myös muuta puhtaan vedyn tuotantoa voitaisiin tukea tässä markkinoiden ja teknologioiden kehitysvaiheessa. Ryhmäpoikkeusasetuksessa tulisi välttää tarkkoja vaatimuksia vedyn valmistamisen yksityiskohtiin liittyen. Asetuksen soveltamisalaa tulisi myös laajentaa siten, että tuet eri vaihtoehtoisten käyttövoimien (erityisesti biokaasu) koskevan infrastruktuurin ja niitä käyttävien ajoneuvojen rahoittamiseen vapautetaan ilmoitusvelvollisuudesta ryhmäpoikkeusasetuksen nojalla. Vaatimukset meriliikenteen vähäpäästöisyyden edistämiseen tähtääville tuille tulisi muotoilla teknologianeutraalimmin. Biodiversiteetin suojelun ja ennallistamisen edistämiseen tähtäävät tuet kaipaavat vielä tarkennuksia.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että ryhmäpoikkeusasetus on jatkossakin pääsääntöisesti linjassa unionin tukikelpoisia aloja koskevan sektorikohtaisen lainsäädännön kuten energialainsäädännön, biodiversiteetin suojelun ja ennallistamisen tai meriliikennettä koskevan sääntelyn kanssa. Markkinapuutteita korjaavien tukimuotojen tulisi huomioida markkinatapa erityisesti venture capital -rahoituksen osalta.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että ryhmäpoikkeusasetuksen laajentaminen ja asetuksen yleisten soveltamiskriteerien keventäminen eivät aiheuta merkittäviä kilpailua vääristäviä vaikutuksia ja tukikilpailua sisämarkkinoilla. Yleislähtökohdan tulee olla, että ryhmäpoikkeusasetuksella vapautetaan ilmoitusvelvollisuudesta vain sellaiset tukitoimenpiteet, joiden kilpailua vääristävät vaikutukset ovat rajalliset. Valtioneuvosto pitää tarpeellisena saada komissiolta lisäselvitystä ehdotetuista muutoksista joiltain osin.

Valtioneuvosto katsoo, että alueellisia valtiontukia koskevien sääntöjen tulee varmistaa tasapuolet toimintaedellytykset eri jäsenvaltioiden välillä ja minimoida riskiä kilpailun vääristymiin sisämarkkinoilla. Valtioneuvosto ei pidä tästä näkökulmasta kannatettavana laivanrakennusalaan koskevien alueellisten tukien vapauttamista komissiolle tehtävästä ennakkoilmoitusvelvollisuudesta. Myös harvaan asuttujen alueiden väestökatoa ehkäisevän toimintatuen laajentaminen saattaa johtaa haitalliseen tukikilpailuun.

Valtioneuvosto ei pidä kannatettavana energiaverotukia koskevaa ehdotusta, jolla sallittaisiin verotuki biopolttoaineille, joita koskee toimitus- ja sekoitusvelvoite. Valtioneuvoston näkemyksen mukaan tällaisissa tilanteissa verotukien tulisi myös jatkossa olla lähtökohtaisesti ilmoitusvelvollisuuden ja komission ennakoarvioinnin piirissä niiden kilpailua vääristävien vaikutusten takia.

Valiokunnan lausunto TaVL 9/2022 vp

Valtioneuvosto katsoo, että asetuksen jatkovalmistelussa on tärkeää huolehtia siitä, että asetuksen kriteerit ovat oikeasuhteisia hallinnollisen taakan näkökulmasta, mikäli ennakkoilmoitusvelvollisuudesta vapautetuilla tuilla on vain rajallisia kilpailuvaikutuksia. Valtioneuvosto ei pidä ehdotettua tarjouskilpailua tarkoituksenmukaisena menettelynä kaikissa tukimuodoissa. Joustomahdollisuuksia tarjouskilpailun soveltamiseksi tulisi tarkastella niin, että jatkossa tarjouskilpailun rinnalla tietyissä tukimuodoissa, kuten vähäpäästöisten ajoneuvojen hankinta- ja muuntotuisissa myös hakemusmenettely olisi mahdollinen. Valtioneuvosto suhtautuu varauksellisesti tarjouskilpailun soveltamiseen myös meriliikenteen vähäpäästöisyyttä koskeviin tukiin. Lisäksi tulee varmistaa, että verotuksiin kohdistuvat muutosehdotukset sallivat riittävän siirtymäajan eivätkä säännöt muodostaisi kohtuutonta hallinnollista taakkaa tai sisältäisi oikeusvarmuutta vaarantavaa tulkinnanvaraisuutta yrityksille tai tukiviranomaisille.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Valtiontukien yleinen ryhmäpoikkeusasetus on keskeinen EU:n valtiontukien myöntämistä määrittävä sääntelyinstrumentti. Ryhmäpoikkeusasetusten piiriin kuuluvat tuet muodostavat poikkeuksen siitä EU:n valtiontukivalvonnan pääsäännöstä, että tuet tulee ennalta ilmoittaa Euroopan komissiolle eikä niitä saa ottaa käyttöön ilman komission hyväksyntää. Ryhmäpoikkeusasetuksen piiriin kuuluvien tukien on arvioitu olevan sisämarkkinoille soveltuvia, ja ne on sen vuoksi vapautettu tästä velvollisuudesta.

Talousvaliokunta on yleisesti korostanut tehokkaan kilpailu- ja valtiontukipolitiikan ja -sääntelyn merkitystä Suomen kaltaisen pienen ja avoimen talouden näkökulmasta (ks. esim. TaVL 4/2022 vp — E 122/2021 vp). Suomelle on tärkeää pitää kiinni kilpailu- ja valtiontukisääntöjen ennakoitavasta, yhtäläiset kilpailuedellytykset takaavasta ja riittävän tiukasta tulkinnasta. Toisaalta sääntelyssä on keskeistä välttää tarpeetonta hallinnollista taakkaa sellaisten tukimuotojen osalta, jotka eivät vääristä markkinoiden toimintaa.

Nyt käsiteltävä ehdotus laajentaisi poikkeuksia tukien ennakkoilmoitusvelvollisuuksiin. Asetuksen soveltamisalaan kuuluvia tukia voitaisiin myöntää hallinnollisesti helposti ja entistä kevyempiin tukikriteereihin perustuen. Ehdotuksen tavoitteita voidaan pitää lähtökohdiltaan kannatettavina sekä hallinnollisten menettelyjen keventämisen että taustalla olevien sisällöllisten tki-, ilmasto-, ympäristö-, energia- ja aluepoliittisten tavoitteiden kannalta. Muutokset tukisivat osaltaan myös digitalisaatiokehitystä.

Talousvaliokunta kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että komissio ei ole tehnyt erillisiä vaikutusarvioita ehdotettujen muutosten vaikutuksista, ja pitää tärkeänä seurata ja arvioida muutosten vaikutuksia. Myönteistä on, että samalla kun poikkeuksia laajennetaan, laajennettaisiin myös yksittäisten tukien avoimuusvelvoitteen soveltamisalaa kattamaan yli 100 000 euron tuet aiemman 500 000 euron kynnysarvon sijaan. Tämän voidaan arvioida parantavan tukien läpinäkyvyyttä ja helpottavan valtiontukien valvontaa. Samoin ehdotettu velvoite myöntää tiettyjä tukia tarjouskilpailujen kautta voi tietyiltä osin parantaa tukien tehokkuutta. Toisaalta ehdotetut tarjouskilpailuvaatimukset voivat joidenkin tukimuotojen osalta myös vääristää kilpailua suurten yritysten eduksi.

Valiokunnan lausunto TaVL 9/2022 vp

Ehdotetut muutokset liittyvät keskeisesti ilmasto-, ympäristö- ja energiatukiin. Tarkoituksena on, että ryhmäpoikkeusasetuksen sääntely osaltaan tukisi vihreää siirtymää. Talousvaliokunta pitää tavoitetta kannatettavana. Esimerkiksi uusiutuvan energian tukiin liittyvät ehdotukset voisivat vähentää jossain määrin ennakkoilmoitusten tarvetta, ja ympäristön kunnostamiseen kannustavien tukimuotojen toteuttaminen voisi merkittävästi helpottaa. Myös erityisesti uusiutuvan ja vähähiilisen energian käytön edistämistuen laajentaminen vähähiiliseen vetyyn on kannatettava uudistus. On keskeistä, että sääntely mahdollistaa kestävien energiaratkaisujen tukemisen vaiheessa, jossa teknologia on vielä kallista, mutta käynnistyvät hankkeet voivat mahdollistaa teknologian skaalautumisen ja myöhemmin markkinaehtoisen toiminnan.

Talousvaliokunta pitää kuitenkin ongelmallisena sitä, että ehdotus ei näytä kaikilta osin toteuttavan teknologianeutraliteetin näkökulmaa. Ilmastopoliittiset tavoitteet tulisi saavuttaa toimivan kilpailun kannalta mahdollisimman neutraaleilla tavoilla. Ehdotus voisi valiokunnan saaman selvityksen perusteella vaikeuttaa nykyisten kaltaisten tukien myöntämistä lataus- ja tankkausinfrastruktuuriin ja puhtaiden ja päästöttömien ajoneuvojen investointeihin. Kaasuautojen tankkausinfrastruktuuria ei voitaisi enää ehdotetun sääntelyn puitteissa tukea eikä määritelmässä huomioida biopolttoaineiden ympäristölle myönteisiä kokonaisvaikutuksia. Talousvaliokunta edellyttää, että Suomi vaikuttaa sääntelyn valmisteluun tavalla, joka tukee teknologianeutraliteetin toteutusta sääntelyn lähtökohtana.

Talousvaliokunta suhtautuu valtioneuvoston tavoin kriittisesti alueellisen laivanrakennustuen vapauttamiseen ennakkoilmoitusvelvollisuudesta. Muutos voi johtaa markkinoiden toimivuudelle haitallisen ja Suomen kannalta epäedullisen tukikilpailun lisääntymiseen toimialalla.

Talousvaliokunta pitää myönteisenä, että sääntely voisi helpottaa erityisesti t&k-hankkeiden ei-suorien kustannusten hyväksymistä yksinkertaistetulla kustannusmallilla. Talousvaliokunta pitää tärkeänä myös sääntelyn lähtökohtana olevaa syväteknologia (deep tech) -painotusta ja pyrkimystä vahvistaa Euroopan teollista suvereniteettia. Tätä tavoitetta tukisi osaltaan tutkimusorganisaatiolähtöisten teollis- ja tekijänoikeuksien oston tukemisen mahdollistaminen jopa 0,8 miljoonalla eurolla nuorille ja pienille innovatiivisille yrityksille.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Talousvaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Valiokunnan lausunto TaVL 9/2022 vp

Helsingissä 16.2.2022

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Sanni Grahn-Laasonen kok

varapuheenjohtaja Hanna Kosonen kesk

jäsen Atte Harjanne vihr

jäsen Mari Holopainen vihr

jäsen Hannu Hoskonen kesk

jäsen Eeva Kalli kesk

jäsen Pia Kauma kok

jäsen Matias Mäkyne sd

jäsen Raimo Piirainen sd

jäsen Minna Reijonen ps

jäsen Janne Sankelo kok

jäsen Joakim Strand r

jäsen Hussein al-Tae sd

jäsen Veikko Vallin ps

jäsen Tuula Väättäin sd

jäsen Johannes Yrttiaho vas

varajäsen Olli Immonen ps

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Lauri Tenhunen